

תוכן העניינים

יא	פתח דבר
1	פרק ראשון: ספר הזוהר כמדרש
1	פתיחה
6	למה מדרש?
13	המתודולוגיה המדרשית בספר הזוהר
18	פרק שני: מגמות יסוד בדרשת הזוהר: מאפיינים כלליים
24	פרק שלישי: מאגרת חז"ל לאגרת הזוהר: שימור, עיבוד, שינוי
39	פרק רביעי: 'אור הגנוז לצדיקים': למי הוא גנוז?
39	'אור הגנוז לצדיקים': מסורות קדומות
44	'אור הגנוז' ו'אור המחשבה'
46	בין 'לעתיד לבוא' ו'לעתיד'
50	'אור הגנוז' ומופעיו בספר הזוהר
56	'הגנוז-הנוכח': בעקבות הזוהר
57	חתימה
59	פרק חמישי: חטא אדם הראשון: פשר ומהות
61	משמעותו של החטא: שקיעי פולמוס בראשית הקבלה
66	'נכנס בשלום ויצא בבהלה': החטא הקדמון בכתבי ר' משה די ליאון
71	'חשבונות רבים': החטא הקדמון בספר הזוהר
75	המגמות הפרשניות ופשרן
77	חתימה

- 78 פרק שישי: עליית חנוך ואליהו: ממלאך לאדם ומאדם למלאך
- 79 המסורות העתיקות על חנוך ואליהו
- 86 עליית חנוך ואליהו בחוגי הפילוסופים בימי הביניים
- 89 עליית אליהו: עמדת הרמב"ן
- 91 עליית אליהו וחנוך בחוג הזוהר ובעקבותיו
- 99 חתימה
- 101 פרק שביעי: 'ולא עלתה בידו': סיפור ראשיתו של אברהם
- 101 דרשת הזוהר: ההקשר הפרשני
- 106 סיפור ראשיתו של אברהם בספרות היהודית בימי הביניים
- 109 הגישה האקטיביסטית ושורשיה הקדומים
- 113 הזוהר, הרמב"ם וספר יצירה
- 118 בין מסורות שונות בספר הזוהר
- 120 הזוהר, פילון ומדרש בראשית רבה
- 124 חתימה
- 125 פרק שמיני: עקדת יצחק: מניסיון להתנסות
- 126 מה באמת רצה אלוהים? פרשנות טקטית לעומת פרשנות מהותנית
- 130 התפיסה המהותנית של העקדה והופעותיה במדרש ובפיוט
- 136 הגרסה המהותנית בפירוש רמב"ן לתורה
- 138 אגדת הזוהר: 'השלמת' סיפור העקדה
- 141 אגדת הזוהר: עקדת יצחק כקרבן קטורת
- 143 עקדת יצחק כ'עקדת הדין' בקבלה הקדומה ובספר הזוהר
- 149 עקדת יצחק בספר הזוהר: ממדרש תאוסופי למדרש אישי-קיומי
- 155 חתימה
- 157 פרק תשיעי: הבכורה והברכה: זעקתו הכבושה של עשו
- 157 'אותו רשע': דמותו הארכיטיפית של עשו במקרא ובמדרש האגדה
- 163 שורשיו הספרותיים של הדימוי הארכיטיפי
- 169 עשו ואדום במיתוס הזוהרי
- 174 זעקת עשו: עלבונו ונקמתו של הרע
- 181 חתימה

- 183 פרק עשירי: יציאת מצרים וחירותה של הרוח הקבלית
- 184 מגאולת עם לגאולת רוח
- 187 יציאת מצרים: מהתמודדות לאומית למאבק מיתי
- 191 יציאת מצרים: ממאבק מיתי לשחרור איש־רוחני
- 196 חתימה
- 197 פרק אחד עשר: מלחמת עמלק: בין צורך אדם לצורך גבוה
- וכי ידיו של משה עושות מלחמה: הזוהר בעקבות משנת
- 198 ראש השנה
- 207 מלחמת עמלק: מלחמה כפולה ומלחמה משולשת
- 211 הידיים ופעולתן במעשה עמלק
- 218 חתימה
- 220 פרק שנים עשר: חטא נדב ואביהוא כ'מרד קדוש'
- 220 חטא נדב ואביהוא: מסורות קדומות וקדומות יותר
- 225 חטא נדב ואביהוא בספר הזוהר
- 232 נדב, אביהוא - ופנחס
- 236 פשר הדרשה בהקשרה ההיסטורי
- 238 חתימה
- 239 פרק שלושה עשר: 'אבל באומות העולם קם': בין משה לבלעם
- 240 נביא או קוסם: מן האגדה הקדומה לראשית הקבלה
- 245 בין משה לבלעם: מסורת האגדה ומשמעותה
- 247 נבואת בלעם ונבואת משה בספר הזוהר ובכתבי ר' משה די ליאון
- 255 ביקורת התפיסה הדואלית של הנבואה
- 258 התפיסה הדואלית של הנבואה: היבטים פרשניים ואידאולוגיים
- 261 חתימה
- 263 פרק ארבעה עשר: 'זימת שם משה': האומנם מת?
- 264 שאלת מותו של משה בספרות הקדם־זוהרית
- 268 'מיתת נשיקה'
- 270 מותו של משה בספר הזוהר

279	זיקת הזוהר לאגדה הקדומה
285	אורו ונשמתו של משה בספרות ה'תיקונים'
289	חתימה
290	פרק חמישה עשר: אליהו הנביא וקנאותו
291	מוצאו וזהותו של אליהו
297	הקנאות ואליהו במחשבת חז"ל
301	אליהו ופנחס במסורת הזוהר
304	קנאותו של אליהו: בין ארץ לשמים
308	חתימה
	אחרית דבר: חקר המדרש והאגדה בספר הזוהר:
310	ציפיות ומגמות עתידיות
314	ביבליוגרפיה ורשימת קיצורים
339	רשימת הפרקים המבוססים על מאמרים שפורסמו
341	מפתח מקורות
356	מפתח עניינים
361	מפתח אישים

פתח דבר

באחד מן המשלים הידועים שלו מתאר ספר הזוהר את לימוד התורה כסיפור אהבה בין התורה לבין דורשיה. במשל זה מדמה הזוהר את התורה לעלמה יפת תואר ויפת מראה הצפונה בתוך היכל ונסתרת מעין אדם. אלא שמתוך שהיא חפצה לגלות את עצמה בפני אוהבה הסובב סביב היכלה ומבקש את שאהבה נפשו, פותחת היא לו פתח כהרף עין ומיד שבה ונעלמת בתוך היכלה. לא אחת, כשהפכתי במשל זה, דומה היה בעיני שדמות העלמה שבהיכל איננה אלא דיוקנו העצמי של ספר הזוהר אשר אף הוא פותח כל העת צוהר בפני אוהביו ומזמין אותם לחשוף פנים נוספים בדמותו. בחיבור המוגש בזאת לקהל חובבי המדרש והזוהר אני מבקש להיענות לקריאה זו ולהתחקות אחר הפתחים שמבעד להם נשקפים פניו המדרשיים של ספר הזוהר, ולמעשה לקרוא את ספר הזוהר כחלק מספרות האגדה והמדרש לדורותיה.

עיוני בספר הזוהר כמדרש מזמנים לפונדק אחד שתיים מן האהבות העיוניות שלי. האחת היא האהבה לספרות האגדה והמדרש אשר מלווה אותי משחר ימי האקדמיים, רבות בזכות שיעוריו המאלפים של פרופ' יונה פרנקל באוניברסיטה העברית בירושלים שזכיתי להשתתף בהם בראשית שנות התשעים. כאן גם המקום להעלות את זכרו של חוקר ומורה דגול זה שממנו נפרדנו לדאבון לב בקיץ האחרון. במהלך לימודי מ"א בחוג למחשבת ישראל, התוודעתי לעולמו הקסום של ספר הזוהר ובשיעוריו של מורי פרופ' יהודה ליבס למדתי לעמוד על איכויותיו הספרותיות ועל העוצמות המיתיות והאידיאיות החבויות בו. בהדרכתו הנדיבה גם כתבתי על ספר הזוהר את עבודת המאסטר ואת עבודת הדוקטור. אך טבעי היה שאת מקום הלימוד והמחקר של הזוהר אקבע למשך שנים ארוכות בשער האגדה והמדרש של יצירה זו.

הספר הוא פרי עיוני ומחקריי המדרשיים בספר הזוהר במהלך השנים האחרונות. חלק מן הפרקים ראו אור מעל כמות שונות וחלקם רואים כאן אור לראשונה. בראש הדברים צרפתי גם שלושה פרקי מבוא קונצפטואלי ומתודולוגי. אני תקווה שספר זה יעורר עניין הן בקרב חובבי המדרש והאגדה והן בקרב אוהבי הזוהר, ויתרום לחקר הזוהר פרספקטיבה חיונית שעד כה טרם נבחנה באופן יסודי ומקיף. תקוותי היא שלמלאכה זו יהיו שותפים וממשיכים אשר יצטרפו למסע המרתק אל פתחיו המדרשיים הלא־נודעים של הזוהר.

לעבודה זו שותפים רבים להם אני חייב את תודותיי. ראשית – לבעל ההיכל, אשר נטע בי את האהבה ללימוד בכלל, ולאגדה, למדרש ולזוהר בפרט, ועל שהעניק לי תנאים וכלים למימושה. שנית – למדריכים הנאמנים במבוכי ההיכל הזה: למורי יהודה ליבס אשר ממנו למדתי לקרוא את הזוהר בקפדנות וברגישות מצד אחד ומתוך רוחב דעת ותעוזה אינטלקטואלית מאידך גיסא. ממנו גם למדתי לחתור אחר הדמויות שמאחורי דרשותיו של הזוהר, להטות אוזן לדופק החיים הזוהרי ולסרטט במכחול הצבעים של הזוהר דמויות דיוקן דתיות ומיסטיות. תודה למשה אידל אשר ממנו למדתי לבחון כל טקסט בתוך קונטקסט היסטורי, תרבותי ופנומנולוגי, וספגתי את הרוח המחקרית התוססת היודעת לבחון תמיד ומחדש את הקונוונציות המחקריות מתוך ענווה ואחריות. תודה מיוחדת לזאב גריס אשר מעבר לידענותו המופלגת שלמדתי ממנה רבות, גם יום, עודד ודחף את גיבושם של הפרקים לספר. אני אסיר תודה לזאב על האמון שלו בדרכי המחקרית, אמון שליווה אותי ומוסיף ללוות אותי כל העת.

חברים וחברות רבים קראו חלקים מן הספר בשלבים שונים של הכנתו, ועם אחרים שוחחתי והתייעצתי לא מעט. לאלו ולאלו אני מבקש להודות: לדניאל אברמס, שפרה אסולין, יעקב בלידשטיין, עמוס גולדרייך, זאב גריס, בועז הוס, ג'ואל הקר, יובל הררי, ברכה זק, משה חלמיש, יהודה ליבס, דניאל לסקר, דני מט, רונית מרוז, חביבה פדיה, מנחם קיסטר ורמי ריינר. תודה מיוחדת לרונית מרוז ולדני מט על שבנדיבותם העמידו לרשותי את ממצאי מחקריהם עוד בטרם ראו אור, ובכך אפשרו לי לעשות שימוש בנוסחים מדויקים ונאמנים של דרשות הזוהר.

המחלקה למחשבת ישראל ע"ש גולדשטיין-גורן באוניברסיטת בן גוריון הייתה לי בשנים האחרונות בית מחקרי חם ותומך. אני מודה מקרב לב לעמיתיי חברי המחלקה על הרוח החברית, על הגיבוי ועל השותפות: לאורי ארליך, יעקב בלידשטיין, מיכל בראשור סיגל, זאב גריס, בועז הוס, סנדרה ולברג-פרי, דניאל לסקר, יונתן מאיר, עדיאל קדרי, רות קרא-איוונוב קניאל, חיים קרייסל ורמי ריינר. תודה מיוחדת לחיים קרייסל על עצותיו הטובות ועל שחלק עמי מניסיונו המקצועי העשיר. תודה גם לכל תלמידי ותלמידותיי אשר רבים מפירותיו של הספר הזה נבטו במחיצתם.

במהלך שנות הכתיבה של פרקי הספר זכיתי לעשות שימוש חשוב ופורה באוצרותיה של הספרייה הלאומית בירושלים. תודתי נתונה לספרניה ולעובדיה. באופן מיוחד אני מבקש להודות לספרני אולם גרשם שלום ששימש לי אכסניה קבועה, למנהלת הקודמת של האוסף, אסתר ליבס, ולממשיכה הנאמן צבי לשם.

תודה לאנשי הוצאת הספרים מאגנס על שיתוף הפעולה הפורה ועל מאור הפנים: למנכ"ל הוצאת הספרים חי צבר, לחברי המועצה המדעית וליו"ר שלה,

קובי מצר, לרכוזת המערכת אילנה שמיר ולמנהל הייצור רם גולדברג. תודתי נתונה גם לאסתי מלמד על העריכה הלשונית המדויקת והמלומדת ולאשר בנימין על התקנת המפתחות.

הוצאת הספר נתמכה על ידי הקתדרה ע"ש הארי וולש להלכה ומוסר יהודי, וכן על ידי קרן דיקן מדעי הרוח והחברה באוניברסיטת בן גוריון. כמו כן הסתייעתי בכספי העיזבון של המנוח זליג סלוצקי. יעמדו כולם על הברכה.

חוב גדול אני חב למשפחתי האהובה אשר ממלאת את חיי באור גדול ונוסכת בהם השראה שכה נדרשת לחיים של מחקר ויצירה. תודה לאמי שרה ישראלי, לאחותי חנה זינגר ומשפחתה ולבני ובנותיי האהובים על התמיכה, העצה והעזרה לאורך כל הדרך. את החוב הגדול שאותו אני חב לרעייתי היקרה רבקי יקצרו מיליי מלהביע.

בערב חג השבועות תשע"א נלקח לבית עולמו אבי מורי, חיים ישראלי, איש רב פעלים ואוהב ספר. אבא היה שותף בתכניות להוצאת הספר הזה לאור ועודד אותי לממש אותן במהרה. הוא שמח לראות את הספר קורם עור וגידים, אך למרבה הצער לא זכה לברך על המוגמר. את הספר הזה אני מקדיש לזכרו של אבא ז"ל ולכבודה של אמנו, שרה ישראלי, תבלח"א.

עודד ישראלי

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, אדר תשע"ג

מפתח העניינים

<p>אסטרונומיה 244, 119</p> <p>אסטרונומיה 121, 119, 113, 79, 27</p> <p>אצילות 206, 180, 173</p> <p>ארץ ישראל 84, 76, 71, 29, 19</p> <p>104-105, 110, 190, 297</p> <p>אתערותא דלעילא 104-105, 31</p> <p>115, 311</p> <p>אתערותא דלתתא 114-115, 104, 31</p> <p>בבל 110, 76, 63</p> <p>בחירה חופשית 69-70, 66-65</p> <p>בית דין של מעלה 301</p> <p>בלעם 311, 262-239, 32</p> <p>גבורה 137, 145, 148, 154, 206</p> <p>209, 212, 302, 307</p> <p>גבריאל (מלאך) 85, 96</p> <p>גילוי סוד 89, 72</p> <p>גלגול 14, 78, 95, 119, 234-235</p> <p>238, 287, 310, 313</p> <p>גן עדן 9, 14, 40, 67, 71, 79, 83</p> <p>87, 92, 168, 267</p> <p>גן עדן, גירוש ממנו 40</p> <p>דבקות 21, 49, 61, 68, 72-73, 76</p> <p>88-90, 93-94, 102-103, 108-10</p> <p>120, 153, 227, 231, 242, 258-</p> <p>259, 269</p> <p>דוד המלך 290, 56, 52</p> <p>דוד המבול 80, 58, 52, 47, 45, 40</p> <p>דוד הפלגה 63, 58, 52, 47, 45, 40</p>	<p>אברהם 4, 18-19, 21-22, 27, 30</p> <p>31-32, 68-71, 81, 101-124</p> <p>166-155, 165, 169, 184-186</p> <p>214, 258-260, 264, 290, 299</p> <p>311</p> <p>אדם, בריאתו 73</p> <p>אדם הראשון, חטאו 20, 30, 36, 40</p> <p>41, 59-77, 87, 90, 228, 310</p> <p>אהבת האל 233, 49</p> <p>אור 43</p> <p>אור, בריאתו 40</p> <p>אור בראשית 39</p> <p>אור מושכל 44</p> <p>אור הגנוז 201, 35, 38, 39-58</p> <p>218, 310</p> <p>אור החכמה 45-46, 51, 53</p> <p>אור המחשבה 44-46</p> <p>אור קדמון 48, 50, 52, 53, 57</p> <p>אותות השמים 79</p> <p>אזוטריות 15-17, 63, 72, 79, 115</p> <p>189, 238</p> <p>אחרית הימים 301, 273, 168, 47</p> <p>איחוד (אקסטטי ומיסטי) 94, 89</p> <p>אלוהי הארץ 114</p> <p>אליהו 16, 36, 38, 78-100, 210</p> <p>235, 263, 267, 283-284, 290-</p> <p>308</p> <p>אליטות 237-238</p> <p>אלמוות 80-82, 89, 90, 92, 236</p> <p>264, 266-267, 283-284, 287</p> <p>294, 306</p>
---	--

יעקב	228, 76
149, 140-139, 81, 53, 20	
דין	97, 79, 76, 72, 30, 22-21, 19
169-163, 160-158, 152-151	
יצחק	156-143, 137, 132, 128-126
266, 264, 259, 181, 178-175	
299, 295, 290	215, 212, 208, 204, 194, 179
יצחק	275, 249, 231-229
111, 33, 30, 22-21, 19, 18	
דין בני חלוף	95
168, 166-165, 163, 156-125	
238, 231-228, 216, 214, 209	
הישארות הנפש	271, 269, 89
311, 302, 299, 290, 264	
הלניזם	241, 135, 122-121, 83-82
196-183, 32, 21	
יציאת מצרים	312, 267
197, 310	
ישוע הנוצרי	52, 50, 49
131, 81	
השתוקקות, כמיהה	156, 114, 106, 70, 68, 57-56
כתר	310, 237
277, 261-260, 255, 250-248	
297	
התבודדות	90, 87, 82
כתרים לאותיות	
277	
חבורת הזוהר	196, 174, 115, 54
כתרים עליונים	269, 256, 201
261, 249	
כתרים תחתונים	156
255, 251-249	
261, 260, 256	
חוויה דתית	156, 44
לבוש, לבושים	156
160, 93-92, 80, 28, 279	
279	
חוויה אקסטטית	94
מאדים	חטא קדמון - ע"ע 'אדם הראשון,
171-170	חטאו'
מגיה	115, 114, 67
11, 16, 20, 35, 77, 98, 197-	
244, 217-216, 207-205, 201	
262-260, 258, 254-253, 246	
311	
מטטרון	283, 267, 263, 100-78, 36
95-93, 91, 85, 84-83, 80	
267, 208, 100	
מסדר	311, 290, 284
134, 96, 85	
מיכאל (מלאך)	150-114, 97, 30, 22, 19
80	
מינים	212, 186-185, 156-153, 143
3	
מיתוס	57, 50, 224, 4
3, 20, 26, 32-31, 43-40	
301, 290, 156, 154	
83, 80, 74, 56, 53-52, 50, 47	
154, 22	
157, 137, 99-98, 94-93, 84	
98, 13	
127, 117, 116, 115, 114, 113, 112, 111, 110, 109, 108, 107, 106, 105, 104, 103, 102, 101, 100, 99, 98, 97, 96, 95, 94, 93, 92, 91, 90, 89, 88, 87, 86, 85, 84, 83, 82, 81, 80, 79, 78, 77, 76, 75, 74, 73, 72, 71, 70, 69, 68, 67, 66, 65, 64, 63, 62, 61, 60, 59, 58, 57, 56, 55, 54, 53, 52, 51, 50, 49, 48, 47, 46, 45, 44, 43, 42, 41, 40, 39, 38, 37, 36, 35, 34, 33, 32, 31, 30, 29, 28, 27, 26, 25, 24, 23, 22, 21, 20, 19, 18, 17, 16, 15, 14, 13, 12, 11, 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1	
271, 230, 197, 182, 180, 173	
313, 286, 277	
מיתת נשיקה	257-256, 240, 192, 185, 82
269-268, 88	

- מלאך, מלאכים 36, 48, 64, 78, 79, 80, 83-85, 91-95, 97-100, 104, 125, 127, 129, 132-137, 150, 155, 156, 166, 171, 213, 241, 264-294, 268, 273-270, 283, 294-292, 299, 301, 307-302, 311, 296, 299
- מצרים 14, 21, 27, 33, 68-70, 140, 153, 161, 197, 209-210, 239, 236, 246, 80-79, 83, 85, 95, 171, 189, 267, 4, 16, 20, 27, 31-33, 35, 37, 38, 44, 52-56, 83, 85, 88, 89-90, 92-93, 135, 139, 186, 187, 190, 196, 197-217, 221-224, 227, 231, 236-238, 240, 245-262, 263-289, 290, 293, 295-302, 298, 301, 302-301, 308, 311, 313
- משיח, משיחות 40, 59, 162, 173, 183, 184, 202-204, 210, 264, 272, 274, 278, 283, 295-296, 301, 304-305, 310, 85, 301, 85, 270, 283, 288
- נבואה, נביאים 32, 44-46, 87, 90, 94, 98, 106, 112, 116, 112, 131, 131-159, 166, 175, 177-178, 178, 196, 200, 223, 239-261, 263, 267, 269, 276-277, 282, 285, 290-309, 27, 31, 33, 38, 220-238, 313, 238, 20, 60, 67, 69, 172, 177, 210, 252, 270, 20
- נצרות, נוצרים 29, 39, 59, 75, 78, 80-81, 84-80, 98, 129, 131, 133, 144, 158-159, 162, 169, 199, 217, 279, 294, 312, נשיאת כפים 206, נשמה 8, 21, 38, 45, 61-64, 68, 92, 94, 98, 139-140, 174-175, 180, 194-195, 200, 232, 234, 236, 265-266, 271, 279, 285, 289
- סוד, סודות 7-9, 11-12, 14-16, 21, 25, 28, 34, 49, 53, 56, 58, 68, 69, 70, 72, 89, 96-97, 103, 106, 116, 117, 147, 154, 181, 193, 190, 205, 206, 213-215, 217, 233, 234, 238, 251, 252, 254, 272, 273, 289, 295
- סוד עליית השלח 95, סטרא אחרא 9, 19-20, 32-33, 63, 71, 142, 157, 170-171, 186, 190, 192, 210, 212, 230, 248, 250-251, 254-255, 260, 270, 284, סמאל, שטן 18, 60, 61, 64, 74, 127, 149, 170-171, 177, 179-180, 180, 190, 203, 204, 208, 265, 11-20, 35, 71, 94, 115, 142, 149, 189, 200-201, 211-212, 217, 219, 229, 232, 250, 302, 308, ספירות, אילן 21, ספירות, מערכת 19, 20, 35, 63, 115, 209, 212, ספירות, חסד 21, 30, 48-49, 54, 142, 144, 153, 212, ספירות, מלכות 19-21, 30, 33, 62-63, 76, 77, 88, 99, 137

- צדיק 40, 57-58, 148, 189, 193, 195, 227-228, 231-232
- צמצום 41, 155
- קבלה נבואית 22, 94, 106
- קבלת התורה 52, 282
- קדושה 63, 177-179, 191-192, 212, 218, 240, 248-249, 251-303, 255-258, 260, 270, 303
- קיץ 64-65
- קיצוץ בנטיעות 20, 20, 30, 62-67, 71-72, 228-227, 231, 75, 72
- קנאות 36, 38, 234, 290-308, 311
- קסם, קוסמים 82, 239-261
- רוח הקודש 240, 241-242, 246, 249, 252-253, 299, 305, 310
- רוע 32, 62, 64-65, 68-70, 72, 74-75, 157, 160, 170, 171, 175, 183, 190, 256
- רע, תורת הרע 173, 179, 230
- רע, התנסות בו 70-71
- רחמים 73, 97, 132, 137, 150, 204, 246, 249-250, 275, 298
- רקיע 40, 84-85, 134, 301, 305
- שבתאות 71, 170
- שטן - ע"ע 'סמאל'
- שכינה 19, 20, 44-45, 69, 71, 85, 90, 99, 115, 134, 204, 221, 223, 231, 244, 247, 269, 273, 282
- 284
- שלמה המלך 15, 68
- (ה)שם הנכבד 89, 104
- שמיטת חסד 97
- שרפים 79, 96
- ספירות, תפארת 19, 21, 30, 33, 62-63, 73, 76, 136, 137, 193, 195, 201, 205, 214, 227, 228, 232, 233, 272, 273, 282
- ספרא דאדם 95
- סתרי התורה 97
- (ה)עולם הבא 42-43, 47, 54, 89, 139-140, 177, 195, 265
- עולמות עליונים 6, 20, 21, 20, 6, 79, 80, 85, 92, 99, 156, 288, 290
- עיבור 52, 234, 287
- עמלק 35, 157, 197-218, 311
- עץ הדעת 30, 60-70, 73-77, 279, 310
- עץ החיים 9, 30, 60, 61-64, 73, 75, 264, 271-272, 279, 310
- עשו 20-21, 32, 38, 157-182, 190, 216, 230, 301, 311
- (ל)עתיד לבוא 35, 38, 39-51, 56, 58, 59, 140, 246, 250, 272, 274, 279, 293, 301, 305, 310
- פיוט 114, 119, 123, 129, 133-
- פילוסופיה, פילוסופים 8, 42, 43, 53, 59, 86, 88, 89, 92, 99-100, 101, 106-108, 111, 114, 116, 120-122, 135, 241-242, 244, 269, 271
- פנחס 22, 98, 232-237, 297-292
- פרישות 87, 90, 257, 299-300, 300-306, 310, 313

תורה, לימוד תורה	9, 12, 19-20, 22, 33,
54-56, 58, 194-	62-63, 76-77, 143, 147, 148,
278, 269, 195	150, 153-155, 157, 210, 218,
תיקון	248, 255-256, 261, 310-311,
20, 146, 148, 155, 205, 212,	11, 20, 63, 65, 71, 98,
218, 216	201, 208, 217, 218, 311
תפילה	
35, 110, 200, 205-207,	
290, 215	

מפתח אישים

- אבולעפיה, אברהם 106, 94, 56, 25
 אבולעפיה, טודרוס 63, 37, 34, 7, 227, 207, 206
 אבי יונה, מיכאל 173
 אבן חן, אלכסנדר 146, 512
 אברבנאל, יצחק 160-159, 88, 87
 אברהם אבן עזרא 136, 129, 87, 162, 165, 166, 188, 200, 244, 293
 אברהם בן דוד (ראב"ד) 216, 16, 305, 222
 אברמס, דניאל 37, 34, 30, 3, 2, 213
 אורבך, אפרים א' 113, 59, 44, 39, 123, 124, 130, 131, 138, 199, 246, 254, 283
 אורון, מיכל 234, 63, 50, 3
 אזולאי, חיים יוסף דוד (חיד"א) 113
 אזכרי, אלעזר 114
 אידל, משה 14, 11, 9, 8, 7, 6, 3, 19, 21, 28, 34, 48, 56, 84, 94, 124, 173, 201, 209, 213, 237, 238, 242
 איילי, מאיר 296, 294, 292, 291, 301
 איש-שלום, מאיר 292, 291, 85
 אלבו, יוסף 242
 אלבוים, יעקב 151, 125, 7
 אלבק, חנוך 124, 112
 אלון, גדליהו 297, 225
 אלטמן, אלכסנדר 67, 39
- אליאור רחל 182, 80, 79
 אליצור, שולמית 125
 אלקסטייל, יוסף 233
 אמינוף, עירית 169, 158
 אנג'לט, יוסף 2, 144-145, 153, 219, 229
 אסולין, שפרה 3
 אפטוציבר, אביגדור (ויקטור) 281, 298, 296-295
 אפטרמן, אדם 242
 אפרתי, יעקב אליהו 134, 125
 אפשטיין, יעקב נחום 222
 ארדוטיאל, אברהם 213
 ארליך, אורי 199
 אשכנזי, יוסף בן שלום 95-94, 34, 216
 אשר בן דוד 34
 בובר, מרדכי מרטין 58-57, 50
 בוהק, גדעון 254
 בויריין, דניאל 10
 בחיי בן אשר 93, 77, 63, 46, 34, 106, 137, 202, 211, 217, 218
 ביאליק, חיים נחמן 313, 4
 בלידשטיין, יעקב 238, 131, 125
 בלקין, שמואל 124, 82
 בנדיקט, בנימין זאב 291
 בער, יצחק 124, 44, 37
 בצלאל בן שלמה מקאברין 127
 בר ששת, יעקב 238, 122, 90, 34

- 230, 179, 171
 דניאל־נטף, סוזן 44
 הברמן, אברהם מאיר 294, 267
 הוס, בועז 1, 2, 3, 5, 9, 19, 25
 263, 153, 41, 37, 28
 הופמן, דוד צבי 222
 הורביץ, אביגדור ויקטור 229
 הורביץ, ישעיהו 274
 היינמן, יוסף 4, 5, 10, 112, 296
 היינמן, יצחק 9, 10, 169
 הירשמן, מנחם 199
 הירשפלד, נורית 59
 הלברטל, משה 34, 66, 90, 244, 260
 הלוי, אלימלך א' 167
 הלנר־אשד, מלילה 3, 17, 28, 54
 306, 302, 115
 הקר, ג'ואל 3
 הר שפי, אבישר 173
 הר, משה דוד 169
 הריס, ביין 16
 הררי, יובל 16, 201, 254
 וולפיש, אברהם 199
 וולפסון, אליוט 3, 7, 16, 34, 49
 218, 214, 213, 67, 66, 50
 וידר, נפתלי 199
 ויינר, אהרון 291
 וייס, יהודית 191
 וינברג, צבי 161
 ויס, הלל 125
 ויסבליט, שלמה 183
 ונדרקם, ג'יימס 80
 ורבלובסקי, צבי 124
 ורטהיימר, שלמה אהרון 83, 162
 293, 267
 זימר, יצחק (אריק) 199
- 125
 ברדיצ'בסקי, מיכה יוסף 4
 ברודי, חיים 265-266
 ברודי, סט 211, 142
 גארב, יונתן 105
 גברין, מרטל 61
 גוטליב, אפרים 54, 63, 90, 202
 279, 211
 גוטמן, יחיאל מיכל 291
 גוטשל, רולנד 252, 253
 גולדברג, אברהם 112, 222
 גולדרייך, עמוס 3, 13, 16, 37, 137
 201, 227, 264, 273, 288
 גולדשמידט, דניאל 133
 גושן־גוטשטיין, אלון 39
 גילר, פנחס 3
 גילת, יצחק דב 282
 גינצבורג, לוי 4, 101, 111, 112
 158, 199, 246
 ג'יקטיליה, יוסף 2, 8, 34, 63, 106
 143, 144, 145, 189-190, 191
 214, 219, 256, 257, 260
 גלנטי, אברהם 71
 גרונדי, יונה 238
 גרוסמן, אברהם 6
 גרין, ארתור 3, 273
 גרינוולד, איתמר 13, 84
 גרינשטיין, אדוארד אליעזר 221
 224
 גריס, זאב 5, 49
 גרסיאל, משה 164
 גרץ, היינריך 158
- דוד בן יהודה החסיד 2, 34
 דל מדיגו, אליהו 1
 דן, יוסף 6, 7, 13, 63, 80, 83, 98

- זכות, משה 228
 זנדמל, סמואל 110, 101
 זק, ברכה 288, 287, 148, 103
 זקוביץ, יאיר 291, 195, 109, 39
 חזקוני, חזקיה בן מנחם 188
 חלמיש, משה 216, 95
 טויטו, אלעזר 6
 טורנר, מאשה 108
 טנא, נעמי 3
 יהודה החסיד 98
 יהודה הלוי 82, 87-88, 90, 108, 244, 184, 118
 יהושע אבן שועיב 63, 34, 129-128, 209, 201, 137, 136, 128
 יהלום, יוסף 161, 134, 123
 יובל, ישראל יעקב 130, 125, 98, 159, 158
 יונה אבן ג'נאח 128
 יוסף בן מתתיהו (פלביוס יוספוס) 167, 112, 110, 87, 284, 267, 246, 244, 221
 יוסף הבא משושן הבירה 2
 ילינק, אהרון 134, 119, 114, 111, 292, 265
 ינאי 161, 112
 יסיף, עלי 125
 יעקב הכהן 250, 24
 יעקב יוסף מפולנאה 233
 יצחק דמן עכו 227, 201, 137, 90, 238
 יצחק הכהן 254, 170, 63, 34
 יצחק סגי נהור 209, 61, 34, 16
 יצחקי, שלמה (רש"י) 305, 213, 28, 27, 25
- 166, 165, 140, 104, 83, 81
 266, 235, 200, 188, 172, 167
 ישראלי, עודד 15, 14, 11, 9, 8, 3, 17, 117, 115, 63, 60, 28, 25, 17
 154, 155, 174, 223, 230, 279
 289, 288, 287, 282
 כהן-אלורו, דורית 72, 68, 60, 3
 252, 250, 247, 92, 77, 73
 כהן, גרשון 158
 כהנא, אברהם 84
 כהנא, מנחם 199
 לדברג, נתנאל 125
 לוי בן אברהם 268, 241, 89-88, 86
 לוי בן גרשם 269, 241, 87, 86, 45, 294
 לוינסון, יהושע 127, 18, 10, 5, 4, 133, 130
 לוריא, יצחק (האר"י) 156, 148
 170, 173, 226, 228, 230, 233
 313, 305, 287
 ליבס, אסתר 141
 ליבס, יהודה 17, 15, 6, 4, 3, 2, 20, 25, 26, 31, 34, 37, 49, 80
 84, 99, 101, 105, 107, 109
 112, 117, 118, 120, 121, 123
 124, 127, 137, 142, 143, 145
 173, 174, 179, 201, 213, 216
 218, 226, 233, 247, 259, 263
 264, 269, 272, 274, 275, 277
 278, 287, 288, 308, 312
 ליברמן, שאול 112
 ליוור, יעקב 161
 ליונשטם, סמואל א' 266, 263, 189
 284
 לסקר, דניאל י' 144, 129

- משה מבורגוס 63, 34
- מאיר אבן גבאי 95, 106-107
- מאיר, עפרה 5, 112
- מאק, חננאל 6
- מגד, מתי 3
- מורדינה, יהודה אריה 1
- מופסיק, שרל 253
- מט, דניאל 3, 15, 26, 28, 51, 73,
- 212, 221, 248
- מיליקובסקי, חיים 291
- מירסקי, אהרן 119, 133
- מנדל, פנחס 123
- מנדלבוים, דב 265
- מנחם נחום מטשרנוביל 154
- מרגליות, אליעזר 291
- מרגליות, ראובן 25, 26
- מרוז, רונית 2, 3, 34, 37, 237,
- 248, 249, 256, 257
- מרטין, לואיס 291
- משה בן מימון (רמב"ם) 8, 59, 75,
- 88, 101, 106-109, 112-114,
- 116, 112, 123, 124, 162, 183,
- 241, 260, 268-269, 270-272
- משה בן נחמן (רמב"ן) 7, 8, 9, 34,
- 37, 62, 63, 65, 66, 69, 89-91,
- 92, 93, 95, 104, 106, 126, 128,
- 136-138, 162, 170, 171, 179,
- 186, 189, 191, 195, 201, 209,
- 210, 211, 222, 227, 228, 230,
- 231, 238, 242-246, 247, 251,
- 254, 258, 260, 263-264, 312
- משה די ליאון 2, 8, 9, 28, 32, 34,
- 37, 48, 55, 66-72, 74, 75, 97,
- 98, 147, 212, 213-215, 218,
- 250, 253, 253-258, 260-261,
- 276, 277, 285
- משה הדרשן 6, 294
- גל, אליעזר 4
- סווטנם, ג'יימס 133
- סוקולוף, מיכאל 134, 161
- סוקרטס 111
- סילמן, יוחנן 108
- סמט, אלחנן 301
- סעדיה בן יוסף אלפיומי (רס"ג) 128,
- 162
- ספורנו, עובדיה 188
- ספראי, זאב 186
- ספראי, שמואל 186
- ספרן, בצלאל 63, 64
- סרמוניטה, יוסף 45
- עזרא מגרונה 7, 34, 47, 61-66, 74,
- 75, 238, 242
- עזריאל מגרונה 7, 34, 35, 36, 45,
- 46
- עיר-שי, עודד 81
- עמדן, יעקב 1, 163
- פדיה, חביבה 3, 7, 34, 45, 60, 63,
- 97, 105, 186, 208, 209, 211,
- 213, 214, 216, 242
- פוזן, רפאל ב' 84
- פילון 43, 44, 82, 88, 120-124,
- 135-136, 138, 139, 199-200,
- 236, 241, 244, 247, 267, 297,
- 312
- פינס, שלמה 66
- פישבין, מיכאל 269
- פכטר, מרדכי 3

שורץ, מיכאל 269
 שוח"ט, רפאל 116
 שוחטמן, אליאב 172
 שטיין, דינה 299, 60
 שכטרמן, דבורה 59
 שלו, מאיר 180
 שלום, גרשום 1, 2, 16, 25, 26, 38,
 59, 60, 61, 190, 216, 228, 237,

305

שלוסברג, אליעזר 129
 שלמה בן אדרת (רשב"א) 238
 שם טוב אבן גאון 137, 201
 שמואל בן מאיר (רשב"ם) 7, 166,
 200, 295
 שמעון אבן לביא 41, 76
 שנאן, אביגדור 59, 109, 125, 134,
 195, 225, 294, 296
 שפיגל, שלום 125, 130, 135, 138,
 139
 שפירא, נתן 127
 שפירא, קלונימוס קלמיש 140
 שפר, פטר 86

תא שמע, ישראל מ' 25, 212
 תאודור, יהודה 111
 תשבי, ישעיה 1, 8, 13, 15, 24, 25,
 37, 47, 48, 60, 64, 65, 71, 84,
 97, 116, 140, 142, 173, 179,
 226, 230, 242, 250, 251, 253,
 264, 279, 288, 301

פלאי, פנחס הכהן 291
 פלדמן, לוואיס 284
 פלוסר, דוד 236
 פליקס, איריס 144, 145, 229
 פרנקל, יונה 4, 5, 7, 9, 10, 14
 צונץ, יום טוב ליפמן 4, 6, 7
 ציוני, מנחם 98, 153, 189, 202,
 211

קהלני, עזרא 132
 קויפמן, יחזקאל 109, 127
 קולסון, פרנסיס ה' 135
 קורדוברו, משה 98, 148, 287
 קושלבסקי, רלה 265
 קיסטר, מנחם 83, 110, 119, 134,
 267
 קליין-ברסלבי, שרה 59, 241
 קם, מתיה 182
 קמינקא, אהרן 301
 קרויס, שמואל 123
 קרשקש, חסדאי 116, 122, 242

רבניצקי, יהושע חנא 4
 רובין, צביה 228
 רוזנסון, ישראל 161, 168, 169, 172
 רופא, אלכסנדר 239, 244
 רוקח, דוד 199
 ריפין, אנדרו 129
 רמבאום, ג'ואל 75
 רקנטי, מנחם 46, 95, 106, 129,
 133, 145, 153, 189, 202, 211,
 219, 228-229, 230, 231, 269
 שורץ, דב 105